



ฉันทะยาวพจน์ ตอน ๒

พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพ

นายหงวน สิทธิพงศ์

ณ วัดแก้วแจ่มฟ้า

เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๕

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร



ฉันท์เยาวพจน์ ตอน ๒

พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพ

นายหงวน สิทธิพงศ์

ณ วัดแก้วแจ่มฟ้า

เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๙

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

คำปรารภ

ในงานฉาปนกิจศพ นายทรวง สิทธิพงศ์ บิดา
หลวงโสภณโกศารักษ์ และ ร.อ.ท. สิทธิ สิทธิพงศ์
นี้ เจ้าภาพได้ปรารภแก่ข้าพเจ้าถึงหนังสือที่จะพิมพ์
แจกเป็นที่ระลึก แต่กำหนดเวลางานกระชั้นมาก
การที่จะพิมพ์หนังสือให้ทันกัน จึงมีเวลาจำกัด ไม่
เป็นโอกาสให้ข้าพเจ้ากระทำปฏิบัติการเป็นมิตรพลีได้
นอกจากจะหาหนังสือที่มีต้นฉบับอยู่แล้ว พอจะชำระ
แล้วพิมพ์ขึ้นให้ทันงาน ก็มาระลึกได้ว่า ฉันทโยวพจน์
ซึ่งมีต้นฉบับอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ ถ้าได้จัดพิมพ์
ขึ้น ก็จะเหมาะช่วยประการทั้งปวง เพราะงานที่ได้
จัดพิมพ์ฉันทโยวพจน์ตอน ๑ ขึ้นเป็นครั้งแรกก็เป็น
ของข้าราชการกรมศิลปากร และมาในคราวนี้ ก็เป็น
งานของข้าราชการกรมศิลปากรอีก ข้าพเจ้าจึงเห็น
ว่าเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะพิมพ์ฉันทโยวพจน์ตอนก่อน ทั้ง
หนังสือเรื่องนี้ ก็อ่านกันได้ทั่วไป ไม่ใช่ชะนิคที่อ่าน

กันอยู่ละเพาะบางชั้นบุคคลเท่านั้น หลวงโสภณ
โภการักษาก็ความเห็นเช่นเดียวกับข้าพเจ้า จึงได้
ตกลงขออนุญาตกรมศิลปากร รับเอาต้นฉบับมา
พิมพ์ต่อ

อีกประการหนึ่ง เมื่อสักสิบวันกว่าที่ล่วงมานี้
ข้าพเจ้าได้พบขทกลอนภาษาอังกฤษบทหนึ่ง ที่ทำให้
สะกิดใจอยู่ข้าง คงนี้

“I cannot sing the old Songs.
It is not that I deem them low,
But that I can't remember
How they go.”

ที่ข้าพเจ้ารู้สึกข้องใจในขทกลอนข้างต้นนี้ ก็คือ
ในเวลานี้ เราอาจจำเพลงใหม่ ๆ ได้รวดเร็ว เพราะ
เป็นสมัยมีการกระจายเสียงทางวิทยุ เป็นเหตุให้เรา
ได้ยินกันอยู่เสมอ เพลงใหม่ ๆ ที่ส่งมาทางวิทยุ
กระจายเสียง จึงมีผู้จำกันได้แพร่หลายในเวลาเร็ววัน
แต่เพลงใหม่ๆ เหล่านี้ เห็นจะมีโอกาสกลายเป็นเพลง
เก่าใต้น้อยเพลง เพราะยังไม่ทันจะเก่า ก็มีเพลงที่

ค

ใหม่มากว่าเข้ามาแทนที่ทยอยกันไป ส่วนบทเพลงชนะศึก
ที่เป็นบทร้องเล่น ที่มีเป็นแม่บทอยู่ในฉันท์เยาวพจน์
ย่อมเป็นเพลงเก่า จะมีมาแต่เมื่อใดก็ไม่ทราบ ทราบ
ไว้แต่ว่า เมื่อข้าพเจ้ายังเด็กอยู่ก็เคยร้องเล่นมาแล้ว
จนบัดนี้ยังไม่ลืม บทกลอนของเก่าที่จำกันได้ ใน
ครั้งกระโน้น ใช้จำต่อปากกันมา โอกาสที่จะ
แพร่หลายจึงนับว่ามีน้อยกว่าเดิวนั้น แต่ที่บทเพลง
บางบทยังเหลือล้นต่อมา ก็ต้องเข้าใจว่าเป็นชนะศึก
บทเพลงเก่า มิฉะนั้นคงไม่เหลือต่อมาได้ เพราะ
ฉะนั้นที่ใครก็พิมพ์ขึ้นไว้ จึงเท่ากับได้รักษาของเก่า
ที่ควรรักษาไว้ไม่ให้เสื่อมสูญไป และของเก่าชนะศึก
มีประโยชน์อย่างไร มีแจ้อยู่ในคำนำของกรมศิลปากร
ที่พิมพ์ในเล่มนี้แล้ว

พระยาอนุমানราชัน

กองศิลปวิทยาการ

กรมศิลปากร

วันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๘

คำนำ

ฉันทิ์เขาวพจน์ ที่พิมพ์ในสมุทเล่มนั้ นับเป็น
ตอน ๒ ซึ่งมีต้นฉะบับตัวเขียนเก็บรักษาไว้ในหอสมุด
แห่งชาติ และเป็นตอนจบที่แต่งเป็นฉันทิ์ ส่วนตอน
ต่อ ๆ ไป แต่งบทยายายเป็นบทละคร เมื่อหลวงโสภณ
โกการักษ์ได้แจ้งความจำนงมาขอให้จัดหนังสือสำหรับ
พิมพ์แจกเป็นที่ระลึกในงานปลงศพ นานหววน สิทธิพงศ์
ผู้บิดา กรมศิลป์ากรจึงแนะนำให้พิมพ์ฉันทิ์เขาวพจน์
ตอน ๒ นี้ ก็เป็นที่พอใจ

อันบทกลอนกล่อ้มเด็ก ปลอดภัย และบทเด็ก
เล่น ย่อมจะมีกันอยู่เห็นจะทุกชาติทุกภาษา เพราะ
มีธรรมชาติทั่วไปในหมู่มนุษย์ทุกชาติ เด็ก ๆ ย่อมจะ
จำบทกลอนชนิดนี้ได้ไม่มากนักอัยแทบทุกคน และ
บทกลอนบางบทก็เห็นจะเป็นของเก่าแก่สืบต่อกันมาทาง
ปากช้านาน ทำไมบทกลอนเหล่านี้ จึงคงสืบทอด้วย
ปากจ่ากันไว้สืบมา ไม่สายศูนย์ไป ก็น่าจะเป็นด้วย

โดยปกติของมนุษย์มักชอบฟังเรื่องราวนิยายนิทาน ถ้า
 เรื่องนั้นผูกขึ้นไว้อย่างสนุกสนานก็ฟังเพราะหู ชวนให้จำ
 ได้ง่าย แต่ก่อนที่จะรู้จักฟังบทกลอนเป็นให้ได้
 เรื่องราว ก็จะต้องได้ยินได้ฟังบทกลอนสำหรับเด็ก
 มาก่อน ธรรมดาบทกลอน ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องอย่าง
 ที่เด็กร้องเล่นก็ดี ผู้ต้นคิดที่ผูกขึ้น ก็มักเอาความคิด
 ความอ่านและขนบธรรมเนียมประเพณีหรือสิ่งของที่มี
 อยู่ในสมัยผู้แต่ง เข้าไปแทรกอยู่ในบทกลอนที่แต่งขึ้น
 โดยที่ตนเองไม่รู้ ลึกหรือมุ่งหมายไว้ ว่าความคิด
 ความอ่านเหล่านั้น จะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาใน
 คนรุ่นหลัง เพราะบทกลอนของเก่าที่เล่าหรือจดจำ
 กันได้สืบมา ถ้ายังไม่ถูกแก้ไขข้อความและคำในภาษา
 แล้ว ย่อมจะเป็นตึงหนึ่งแฉ่นฉายให้เห็นเรื่องราวใน
 ครึ่งเก่าก่อนที่เรานั่งอยู่ใต้ ตี ตัวอย่างเช่นเวลาพวก
 เด็ก ๆ จะเล่นซ่อนหาหรือเล่นอะไร ต้องการให้คน
 หนึ่งรับเคราะห์เป็นผู้อยู่โยง ก็จะมีการล้อมกันเป็นวง
 แล้วคนหนึ่งตั้งตัวเป็นหัวหน้าเอาเอง เอามือชี้ไปที่ตัว

(๓)

เด็กคนอื่นทีละคน ปากก็ร้องว่า “กระเถยเถยละ
กั๊กกะมูมู” ถ้ามีเด็กมากด้วยกัน บางทีก็ใช้นั่ง
กันเป็นวง แหมมือทั้งสองข้างลงกับพื้น แหมมือ ปาก
ก็ว่า “จ๊าก” เป็นทำนองเดียวกัน ถ้าใครถูกจ๊ากด้วย
คำสุดท้ายในบทก็ออกไปจากวง ทำเช่นนั้นวนเวียนไป
หลายหน จนเหลือคนสุดท้ายก็รีบเพราะหวั่นเป็นผู้
โยง การเล่นของเด็กชนิดที่กล่าวมานี้ ปราบฏว่ามี
อยู่ทุกชาติทุกภาษา บทที่ใช้ร้องก็เลียนแบบนพนิชไม่ได้
เรื่องไคร่ราวเหมือนกัน นักปราชญ์ชาวตะวันตกที่
ใส่ใจในเรื่องชนิดนี้ ได้รวบรวมบทที่เด็กชาติต่าง ๆ
ใช้ร้องเล่นกัน แล้วเอามาเปรียบเทียบพิจารณา คือ
ทำการค้นคว้าหาความจริงเห็นได้ว่า วิถีจำมีลักษณะ
คล้ายคลึงกับวิถีชนชาติบาเกอนอนารยชนยังคงใช้อยู่
สำหรับเสียดหาตัวผู้ที่จะไปทำการอะไรอย่างหนึ่ง เป็น
ต้นว่า ออกไปสู้รบตบมือต่อตัวกับศัตรู หรือต้อง
ออกไปฝ่าอันตราย หรือเป็นผู้ที่จะต้องรีบเพราะเหตุ
ฉวยช้ายัญเป็นต้น เพราะฉะนั้นจ๊าก เห็นจะเป็นวิถี

(๔)

เกี่ยวกับที่กล่าวมาข้างต้น ที่สืบมาแต่สมัยที่กัณฑ์คำบรรพ์
ซึ่งต่อมามนุษย์มีความเจริญขึ้น ได้เลิกใช้เสียแล้ว
จะคงเหลือเป็นคำมาให้เห็นราง ๆ ก็ที่เป็นการเล่น
ของเด็กเท่านั้น เพราะเด็ก ๆ กับชนชาติป่าเถื่อนที่ยัง
ไม่เจริญ ก็มีลักษณะต่าง ๆ คล้ายคลึงกัน น่าจะ
เป็นด้วยเหตุผลเช่นนี้ ชาวประเทศที่รุ่งเรือง เขามัก
รวบรวมบทกลอนจำพวกนี้ไว้ มีบทกล่อม บทปลอบ
และบทเล่นของเด็กที่มีอยู่ในภาษาของเขา เพราะได้
ประโยชน์ที่จะรักษาคติประเพณีของเดิม ซึ่งเป็นสมบัติ
ของชาติไว้ และอีกอย่างหนึ่งก็ใช้เป็นหนังสือสำหรับ
เด็กอ่านได้ด้วย เพราะเด็ก ๆ มีความคิดนึกโลดโผน
เรื่องระนิตนั่นตลอดจนนิยานิทาน จึงเป็นที่ชอบอริยาศัย
ของเด็ก ชวนให้เด็กชอบอ่านชอบฟังมากกว่าเรื่อง
ระนิตอื่น

ว่าในส่วนบทกล่อม บทปลอบ และบทเล่นของเด็ก
ในภาษาไทย สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ได้
ทรงดำริรวบรวมบทที่มีอยู่แพร่หลายในกรุงเทพ ฯ พิมพ์

(๕)

เป็นเล่มหนังสือขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ แล้วทรงแจก
จ่ายหนังสือนั้น ไปยังเจ้าพนักงานอำนวยการโรงเรียน
ต่าง ๆ ตามหัวเมือง ขอให้ช่วยสืบหาบทกลอนอันใช้
กันอยู่ในหัวเมืองนั้น แล้วจัดส่งมาให้หอสมุด ฯ ใน
เวลานี้หอสมุดแห่งชาติ มีบทกลอนจำพวกนี้รวบรวมไว้
แล้วมากกว่า ๑,๐๐๐ บท มีทุกหัวเมืองมณฑล ทั้ง
ขัณฑ์ใต้และฝ่ายเหนือ เป็นหนังสือที่ถ้าได้มีผู้ศรัทธา
พิมพ์ขึ้นไว้ไม่ให้สูญ ก็จะได้ประโยชน์ในทางความรู้
ไม่น้อย ทั้งจะเป็นการรักษาสัมบัติของชาติไทยไว้ได้
อีกส่วนหนึ่ง

ส่วนเรื่องยาวพจนานุกรมพิน เป็นหนังสือที่เก็บเอา
บทกลอนที่กล่าวข้างต้นมาตั้งเป็นแม่บท แล้วผูกเป็น
กลอนขยายความออกไป ตอนที่พิมพ์นั้นแต่งเป็นฉันท
ส่วนในตอนต่อไปแต่งเป็นบทละคร เป็นเรื่องขนาด
ใหญ่ สำนวนความและโวหารนับว่าแต่งดีชวนอ่าน
สมควรพิมพ์รักษาไว้

(๖)

ผู้ซึ่งแต่งฉันท์เขาวพจน์ปรากฏในโคลงบานแพนกว่า
ชื่อ “โมรา” แต่งเมื่อจุลศักราช ๑๒๔๖ (พ.ศ. ๒๔๒๗)
เป็นเวลาล่วงมา ๕๐ กว่าปีแล้ว ได้ทราบว่า นายโมรา
ผู้นี้ เป็นทหารมหาดเล็ก มียศเป็นเปชชายัน เทียบ
ชั้นจ่านายสิบ แต่เรียกกันเป็นสามัญว่า “เปโมรา”
ซึ่งนักหนังสือรุ่นเก่ารู้จักกันโดยมาก เพราะเปโมรา
เป็นผู้ชอบแต่งหนังสือชนิดที่ขบขันโลกใต้อันมีปฏิภาณ
ว่องไว และก็แต่งได้ดี ชวนอ่านให้เกิดความบันเทิง
ขึ้นได้ นับว่าเป็นศิลปะของกวีอันหนึ่ง ยากที่จะเป็นได้
ทุกคน ได้มีผู้จ่ายทดลองที่เปโมราแต่งไว้ ได้ข้างยท
นอกจากนี้มียุอยู่ในฉันท์เขาวพจน์นี้ เช่น

“หมอเอ๋ยจงฟังสาร คำไวยาณท่านกล่าวมา
เป็นหมอให้ศึกษา เวชศาสตร์และทางลม”
(คำราเวชศาสตร์ของเก่า)

ของเปโมราว่า

“หมอเอ๋ยจงฟังสาร คำไวยาณท่านกล่าวมา
เป็นหมอให้ยกขา ขันข้างหนึ่งแล้วจึงเ

(๓)

และ

“อย่าเรียนกลองแขก พาให้ ใจแตก
มันไม่เป็นผล เวทีหน้าบ้าน
รำคาญหูคน เขาว่าเขาย่น
ผู้คนนินทา ”

(ปฐุมกกา)

ของเปโมร่าว่า

“จะเรียนกลองแขก อย่าตีให้แตก
จึงจะเป็นผล เทียวตีตามบ้าน
ทำการมงคล ไม่มีใครย่น
ผู้คนนินทา ”

คราวหนึ่ง ตามที่หลวงภักดิ์อติศัย (ปาน
วิมุตกกุล) เล่าให้ฟังว่า เปโมร่าตามเสด็จสมเด็จพระ
กรมพระยาตำราพระราชานุภาพ จากกรุงเทพฯ ไปถึง
ท้ายเกาะใหญ่ ได้ยินเสียงอะไรโหยหวน ก็รับสั่งถาม
เปโมร่าว่า แน่ะอะไรร้อง เปโมร่ากราบทูลเป็นโคลง
ว่าดังนี้ :—

(๘)

“เสียงนุชนาฏเจ้า จั๊ใจ”

แต่พอกรายทูลไต่เพียงเท่านั้น ก็ไต่ขึ้นเสียงขึง ๆ
ต่อท้าย จึงรู้ได้ว่าเป็นเสียงสันัขหอน เปโมราก็เลย
แต่งคำให้จับเป็นโคลงบทหนึ่ง ดังนี้ :—

๑ “เสียงนุชนาฏเจ้า จั๊ใจ

เอ๊ะ ผิดปลาทไป เहांด้วย

โธ๊ะ กัดพียาโย หยอกเล่น หรือแม่

เอ๊ะ ผิดมนษย์ม้วย แน่แล้วนางหมา” ฯ

นอกจากนี้ยังมีบทกลอนอื่น ๆ ของเปโมราซึ่งมีผู้จำ
กันได้ อีกหลายบท และบางบทก็ว่าผาคโผนถึงที่ และ
คิดจะไม่สุภาพ แต่ก็ช่างเสาะหาคำมาว่า อ่านแล้ว
ชวนให้เกิดความขบขัน กล่าวกันว่า บางบทก็ไต่เคย
อ่านถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง เวลาทรง
เครื่องใหญ่ด้วย

ขออนุโมทนากุศลราศีทักษิณานุประทาน ซึ่งเจ้าภาพ
ได้สมัครสมานบำเพ็ญกตัญญูกตเวทีตาธรรม โดย

(๕)

ข้าใจปการกัฯ อุกัศแแก้บรพเปตชน จงบันคาลคสให้
สัณฤทธีอัญญวิปากสมบัตัในสัณปราชภพ เทอญ.

กรมศิลปากร

๑๑ เมษายน ๒๔๗๙

ฉันทะเขวาทะ

(ตอน ๒)

บทร้อง

๑ คบมือแปะ ๆ ว่าจะไต่กินปลา ไปถึงศาลา
ก็จะได้กินนม ฯ

๒ ข้าเจ้าหงส์เอ๋ย บักร้อนร้อนลง เข้าในตงชุมแสง
พี่ไม่ทุกข์พี่ไม่อียาก พี่ไม่จากหน้แคง ฯ

๓ โหนชิงโหนข้า เจ้าพระยาหงส์เอ๋ย ฯ

๔ ตะรุคงแต่ เขาเห่ยายมา ครั้นถึงศาลา
เขากว้างยายลง ฯ

๕ หลวงชีหคคะเมน ตาเถรต่ำลวก ฯ

๖ หัวโล้นโกนใหม่ ๆ ควักซี่ไก่ ใส่หัวโล้น ฯ

๗ หัวกคคกน้ำปลา เห็นซี่หมา นั่งไหว้ของห้อง ฯ

๘ ไม่นั่งไม้นอง ข้าวพองข้าวเจ้า หวนกหัวเนา
หนังกะเบนเนอ ฯ

- ๕๑ ชุ่ม ๆ มะระติ ระวังให้ติ จะต้องปะทะ ๗
 ๕๒ ตารอคปอดแผ่ง ผัวอืแมงดา ๗
 ๕๓ ชะบ้อยแม่นางบ้อย ใครใช้ ใครสอย ไปซื้อหอย
 ลำเพ็ง เงินเจ็กมันมาก มันก็ลากเข้าเก้ง ๗

รวม ๑๑ บท

เรื่องตบมือแปะ ๆ

- ๕๔ เห็นพี่ตบมือแปะ ๆ หัวเราะแทะ ๆ
 ว่าเราจะไต่กินปลา
 ๕๕ แม่ข้ายังไม่กลับมา ไปถึงศาลา
 ก็คงจะให้ กินนม
 ๕๖ ข้าหิวหิวท้องร้องระงม ทั้งสองเกรียบมกรรม
 ละห้อยถึงแม่แลหาย
 ๕๗ นางพี่พลอยน้องพอลาย คิดด้วยอุบาย
 ก็ลงในเปลสองรา
 ๕๘ ไกวแกว่งแกลังเข้าไปมา ร้องเพลงภาษา
 ด้วยเล่ห์อุบายหมายโลม ๗

เรื่องข้าเจ้าหงส์

- ๑ ข้าเจ้าหงส์เอยงามโฉม บักร่อนร่อนโพยม
ก่ลงในกงชุมแสง
- ๑ พี่ไม่ทกขัยากอย่าแหยง ไม่จากหนูแกง
น้องข้าก็ร่วมรักกัน
- ๑ มาเล่นชิงช้าชักหัน โหนเล่นพลวัน
ก็ร้องเป็นเสียงชวนใจ
- ๑ โหนชิงโหนช้าแกว่งไกว ทำนองคล่องไป
จบเจ้าพระยาหงส์ เอย ฯ

เรื่องตะรุ่งตุงแซ่

- ๒๙ บินเสียงพิณพาทย์ หมองกลองกัมปนาท
แห่มาโน้นเหวบ น้องจึงถามพี่
ไม่เคยเห็นเลย แห่ใครพี่เอย
ไปคุดน้อยนา
- ๑ เสียงตะรุ่งตุงแซ่ พี่ว่าเขาแห่
ศพยายเรามา แห่ไปข้างไหน
ว่าไปศาลา ถึงที่ข้า
เขาวางบายลง

๑ อย่างนี้แก้กร้อง
 ค่ำเกิดโหลหลง
 ถ้อยคำจำนง
 วางเรื้อยเปื้อยไป

๑ น้อยมันถามเล่า
 มิงานฤาไหน
 จวนสนกุสุทใจ
 เต็นรำทำเพลง

๑ ข่ายชีหกกะเมน
 ไต่ลวดไหยงเหยง
 น้อยเอียงงเกรง
 มีค้ำคำล้าทาง

๑ น้อยมันชักใจ
 เขี่ยเขาะไปพลาง
 ไก่หยอกไซข้าง
 กล้าวณกัตามกล

มันว่าพอคลั่ง
 คึกไปก็ขัน
 ช้อความบคง

ศพยายผู้เฒ่า
 นางพิศอบขาน
 โชนหนึ่งโรงใหญ่

มีทั้งตาเถร
 อย่าไปคฺเคย
 ช้เมาเป็นแก่ง

อยายข้าว่าให้
 หิวไล่นโกนใหม่
 นางพิศิตหมาง

๑ ว่าเองมีจุก
ให้สำใจชน
กองกลางถนน
นั่งให้ว้จ้องห้อง

๑ ลางเต็กมันเล่น
นัยน์ล่ำพอง
ไม่หนึ่งไม่นอง
จะแปลอย่างไร

๑ ห้วนกห้วนเฝ้า
ไม่รู้สิ่งใด
เสกสรรคำไทย
ทุกสิ่งนานา

๑ ชุ่ม ๆ มระคิ
ต้องปะทะกันหว่า
ชอบใจเฮฮา
ลูกเล็กเต็กแดง

เอาน้ำปลาคลุก
เห็นใช้สุนัข
หัวจุกสัปดน

ร้องตามความเป็น
คึกความไม่ถึง
ข้าวเจ้าข้าวพอง

หนึ่งกะเบนอีกเล่า
พระพิศณุกรรม
สอนทากรไว้

ระวังตังคิ
มันเห็นขบขัน
เล่นตามภาษา

๑ หนึ่งนางสาวน้อย
ไปเที่ยวแสวง
เห็นแข่งหอยแครง
เจ็กจีนชายอิง

๑ พวกเจ็กมันมาก
สาวน้อยไปถึง
จินเต็งมันถึง
มันปล่อยกลับมา

๑ คารอกปอดแฉ่ง
ผัวนางแมงดา
ซัดใจนักหนา
ไม่ได้หอยแครง

๑ อ้ายเต็กมันเห็น
เป็นลำคำแฝง
มีมาล่ำแกง
ท่านผูกเป็นเพลง

อยากกินแกงหอย
ครันถึงสามเพ็ง
ทั้งหอยจูบแจ่ง

มันเข้าฉุดลาก
พาเจ้าเข้าเก้ง
ครันเจ้าร้องอิง

นั่งคอยท้อแหง
แลเห็นเมียกลับ
เป็นไรไปช้า

มันจึงร้องเล่น
เพราะนางแมงดา
คารอกปอดแฉ่ง

๑ ชะบ๊วยนางบ๊วย
 ๕๕ ขอหอยสามเพ็ง
 ๕๕ มักลากเข้าแก่ง
 ๕๕ เก้าน้ำแล เอย ฯ

ใครใช้ ใครสอย
 ๕๕ เจ็กเงินมันมาก
 ๕๕ รบบทหมกเพลง

บทร้อง

๑๒ ๕๕ จบแจงเอย แม่ยายร้องเรียก ควักข้าวเขยก
 ๕๕ ให้แม่ยายกิน ทอดกฐิน ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ๕๕ นกกระทาตายท่า ทิ้งวงทิ้งงา ออกมาให้ ๕๕
 ๕๕ เจ้ากฐินทอง เอย ฯ

๑๓ ๕๕ จันทร์เจ้าเอย ขอข้าวขอแกง ขอแหวนทองแดง
 ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕

๑๔ ๕๕ พระจันทร์เจ้าขา คิฉินถามข่าว พระจันทร์โคกเค็ว
 ๕๕ คิฉินเป็นทกข์ พระจันทร์เป็นสข คิฉินสบาย
 ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕
 ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕ ๕๕

๑๕ เจ้าฉุยฉายเอ๋ย จะไปไหนหน้อยก็ลอยชาย
 เอยอย่างเจ้าช่างกราย เจ้าก็ลอยชายไปข้างหลังวัด

หนุ่มน้อย ๆ ก็ระคอยสังกัถ์ จะกอดจะรัก ถนงค์ใจ เอ๋ย ฯ

๑๖ ต้อยตะวิศิตติคตอย เขาตัวไปห้อย ที่โสนคางคก
 กินยาว่าจะให้ลูกคก เจ้าโสนคางคก ชกแตกตาย
 เอ๋ย ฯ

๑๗ แม่ศรีสาสะ ยกมือไหว้พระ ว่าจะมีคนชม
 ขนคิ้วเจ้าต๋อ ขนคอเจ้ากลม ชักผ้าขิดนม
 ชมแม่ศรี เอ๋ย ฯ

๑๘ แม่ศรีเอ๋ย แม่ศรีสาคร นมยานหน้าอ่อน
 ผิวจะร้างเจ้าไว้ กระตักข้างน้อย เป็นทองคำเปลว
 รีบมาเร็ว ๆ เถิด แม่ทองคำศรี เอ๋ย ฯ

รวม ๓ บท

เรื่องจบแจ้ง

๑๑ ยังมีสืบการวัง เป็นเศษสังข์ขั้วบริวาร
 นามหนึ่งขนานขาน ว่าจบแจ้งแสงดงกั

๑ รนทั้งอาสนะพะพิง ขอเกาอิอิง
 ใหน้องข้านั่งตั่งคน

๑ อิกทาสชายหญิงขัดสน ขอบายชังคน
 หนึ่งเกิกพอเลี้ยงน้องเรา

๑ กัยขอบายเกิกเคิดเคลา มาประครองน้องเยาว์
 เลียงนชข้ากิติเคี้ยว

๑ แค่ควยามีชีเหนียว ว่องไวไ้เปรี้ยว
 ข้าขอเลี้ยงตัวข้าเอง ฯ

๒๘ ยัตน์นอสุรินทร์ ราชูโถมิพ
 โยมรู้ลู่มา เห็นจันทร์ทรงโฉม
 ลอยไพลมเมฆา ใจคิตรีษยา
 เปียกขังรังแก

๑ พระจันทร์ขวัญหาย ตกใจไม่สยาย
 แสงอับล้วยแล กล่าวสรรจันทรคาช
 วิปลาศควงแข ซี้คายท่ายแปล
 ร้องล่ำคำกลอน

๑ ว่าพระจันทร์เจ้า
โคกเสวรัสกุศลอน
ให้ยกกำร
พันภัยไขควง

๑ เมื่อพระจันทร์สุข
บันเทาเขาทรวง
หญิงชายทั้งปวง
จนจันทร์แรมจาง

๑ ครันเมื่อเดือนหงาย
เที่ยวเล่นเห็นทาง
ไม่แรมสองสาง
เข้ามุ้งนอนกรน

๑ ราพันจันทร์เจ้า
เก็กร้องตามถนน
ขอยกเป็นนิพนธ์
จักเลื่อมสุญ เอย ฯ

ก็ฉันทามข่าว
ก็ฉันทเป็นทุกข์
จงสัจฉาพร

พลอยหายวายทุกข์
ก็ฉันทคอยสบาย
เฝ้าพรำอำบวง

เพริศพรังหญิงชาย
เมื่อจันทร์แรม
ปวงข้ามาระคาง

โดยลำคำเก่า
โบราณทารก
ใครไม่เล่าขาน

เรื่องนุชขาย

๑๖ บัณฑิตนั้นวรรณวิเศษ ชาญฉลาด

น้อยของน้อยยาตราจนวล

๑ จะไปไหนหน้อยน้อยกระบวน ลอยชายเชิงชวน
จะขั้วจะเข้เข้าฤๅ

๑ ย้อย่างช่างกรายกรวิมมิล ลอยชายกระพือ
ก็ไปข้างทางหลังวัด

๑ ถ้วนหน่นน้อยน่าปฏิพัทธ์ จะคอยสังกัถ์
จะกอกจะรักถนัด เอย ฯ

เรื่องต้อยตะริด

๒๘ ต้อยตะริดติดตอย เอาตัวไปห้อย
ที่โสนคางคก ตัวเจ้าเป็นหมัน
อยากไ้ลูกกก เจ้าโสนคางคก

อกแตกเลยตาย รักเจ้าจึงติด
๑ คอกเขี่ยคอกสลิด เป็นเรื่องเคืองปี่
ตามมาชวนชวาย ส่งรั้วตามสยาย
คนตรีที่อนปลาย จำไว้ทุกี่ ฯ

เรื่องแม่ศรี

๑๖ ครนเมื่อเวลารাত্রี เล่นเข้าแม่ศรี
กึ่งนั่งเป็นวงลงกัน

๑ แม่ศรีสาละจะสรร ยกมือขึ้นพลัน
ไหว่พระจะมีคนชม

๑ โฉมเฉิดเฉิดล้ำงามสม คิ้วต้อคชกลม
พี่เพ็งจะพิศติดพัน

๑ แยมัสะไปไหว่แวบแมลบถัน ชักผ้าขิดพลัน
พี่ชมแม่ศรีดีใจ

๑ แม่ศรีสาครชวนไข ไซ่สาวคราวไคร
นมยานหน้าอ่อนเือกถึง

๑ ผัวเจ้าตรงจิตตักถึง จะวิ่งจะกิ้ง
เจ้าไว้ภริมย์ชมชวน

๑ ขนข้างน้อยละห้อยหวด ลาผัววัยววน
ไปซ้อคำเปลวขิดพระ

๑ ภรรยากำขั้วขิดระ ธิษมาเรือนะ
ชยาเข้าแม่ทองศรี เอบ ฯ

บทร้อง

๑๕ ขอเชิญเสด็จเอย ไซ้ไม่เคยอยู่เมื่อไร
 พ่อมาด้วยเรือก็กลัวจะช้า พ่อมาด้วยม้าโนไผ่
 มาแล้วอย่าแหวอย่าเวียน อย่าให้เปลืองเทียนเปลืองไต้
 มาแล้วก็จะหนีออกไป ใครเลยจะรู้ว่าเสด็จมา เอย ฯ

๑๖ ผีลงแล้วเหวย ผีลงแล้ววา ลงมาไม่ได้
 ไต่ไม่ลงมา เรียวหนามพุดรา เกี้ยวหน้าผีบ่
 หมายก็ชอง พลุก็ชอง ยกเขี่ยนขันทอง
 มารองเสด็จหน้า ฯ

๑๗ เชิญเอยเชิญลง เชิญพ่อขุนคอง มาลงโรง เอย ฯ

๑๘ หมอเอยพ่อหมอปี นัวช้อยไวไว ฯ

๑๙ หนู ๆ หนูมาแต่รู้ จะต้องกำกับ ถือไม้คั่นคับ
 กับแจ็กกับแจ้ หนูท้อแท้ ท้อแท้รังไร
 กินแต่ไข่ เปลือกกรองรัง ทอดสะพาน
 ให้นางหนูเดิน นางหนูไม่เดิน ไปเดินทางเก่า
 พยพ้องเจ้า เคียวข้าวกะสาร์หนู เคียวหมากเคียวพลู

ไฟล้ทั้งสองแฉก ซอผ้าลายแล่ม มาทั้งสองฝั่ง
 ดอกไม้ดอกบัว ก็เป็นหีบปลากรวย เชิงมันลาย
 จมูกมันนอน เมื่อมันไข มันไขได้ซ่อน
 เมื่อมันนอน มันนอนได้ไม เมื่อมันไป
 มีรู้ได้เลย ฯ

๒๔ แผลงมมเอย ขย่มหลังคา ลูกเงินักหนา
 วางลูกเสียเด็ก ฯ

รวม ๖ บท

เรื่องเชิญเสด็จเอย

๑๖ ขอเชิญเสด็จเอย ไซ้ไม่เคยอยู่เมื่อไร
 มาแล้วหนีไปไหน จะหนีน้องควรไฉน
 ๑ มาพ่ออย่าแหวะเวียน ให้เปลื้องเทียนลงทวนรอน
 ใต้ไฟก็ฟุ้งฟอน แต่ล้วนเครื่องจะเปลื้องไป
 ๑ พ่อมาเร็วจะช้า เสด็จมามโนไมย
 มาแล้วหนีน้องไป นี้ใครเลยจะรู้มา

๑ ผีลงมาแล้วเหวย

เจ้ากำหนัดนามพทรา

๑ หมากพิกกี่มีอยู่

ขกเขียนแลชั้นทอง

๑ เชิญเอ๋ยจะเชิญลง

มาลงในโรงข้า

๑ หมอเฮยพ่อหมอปี

ถือเทียนประณมไว้

๑ ทำให้กระดูกคึก

มดเห็ดมีมารยา

ก็ผีลงมาแล้ววา

มันเกี่ยวหน้ายี่คำจปอง

อีกทั้งพลูสิ่งละของ

เอามารองเช็ดพิกตรา

พ่อบุญคงผู้ศักดา

อย่าชักช้ารำคาญใจ

ทำนิวชักระตึกไว

แล้วห่มตัวไม่ลืมตา

อยู่ระริกระรวมา

เอาก่านลให้ชน เอย ฯ

เรื่องหนู

๑ หนูหนูน้อยไไหน

มาแต่เนรวรัง

๑ ตัวเจ้าชั่มกัไกล

ปากร้ายขไว้มัน

๑ กัยแจกัยแจร้อง

หนูแก่ท้อแท้แทน

จรวไปกระเซซัง

จะต้องรียก่ากัยกัน

ต้องถือไม้ค้อนคัยขึ้น

จะทบตีให้ขี้แบน

อย่าจองทองมาคณแคลน

ว่ารังไโก้นไซม์

๑ . มันนั้นนิฉลาก

กินแต่ไข่มุขเกตุ

๑ เมื่อมันจะครวโล

แต่นางมุสิกัง

๑ กลับวางไปทางเก่า

ทางหิวกระเซซาน

๑ พยข้าวกระสารหน

หมากพลูแลใบทอง

๑ เจกชายผ้าลายแล่ม

ตรบพงบยงบน

๑ คอกไม้และคอกบัว

เชิงลายกระหนกพรพรรณ

๑ เมื่อมันจะคลอกไข

ราตรีก็นั่นนอน

๑ เมื่อมันจะครวโล

ฉันทุญใจหาญ

หินชาติขยัคลี

เอาเปลือกกนั้นมารองรัง

ต้องทอดไม้สะพานประทุ้ง

ขำเนินที่ทางสะพาน

พยพีเจ้าและน้องหลาน

จะกละกินขเลือกกลอง

ก็เคียวคนหมกทอง

ทั้งสองแถมก็เคียวกลืน

ก็แถมช้ออีกสองผืน

ระกบเรือบเนืองกัน

ก็เป็นหิวปลากรายขัน

กระหนาบคายจุมกงอน

ก็ช้อนไว้ที่ไต้ซอน

อยู่ได้ไม้ทกราน

มีรู้ได้กำหนดการ

มาเข้าน้องข้าหน้อยเออ ๓

เรื่องแมลงนม

๓๕	แมลงเอ๋ยแมลงนม	ขึ้นหลังคาชัฏ
	จับตัวแมลงคา	มันก็ร้องขอโทษ
	โปรตปรานกรณา	โอยลูกเจ็บหนักหนา
	วางลูกเสียที เอย	
๑	เท่านั้นที่เป็นพจน์	ตามฉะบับแบบบท
	เรื่องราวกล่าวเคลย	คัมภีร์ทารกา
	สืบมาเปรียบพิเปรย	จึงสะกิดตามเคย
	แต่เยาว์ยังคะนอง	
๑	มีสินทุกประการ	สารพัดคำขาน
	รวมได้ร้อยสิบสอง	ทั้งที่ร้องเห่กล่อม
	ทุกประการกายกอง	ถูกฉนวนแบบละของ
	ควรจะเป็นฉะบับ เอย ฯ	

โคลง

๑	จบฉันทขึ้นเรื่องไว้	สองฐาน
	บทต่อแสดงการ	แจ่มแจ้ง
	ลำดับเรื่องโบราณ	โดยเหตุ เติมแะ
	จึงประกิจรู้มาแกลัง	กล่าวไว้เป็นกลอน ฯ

๑ คำฉันท์กาพย์นี้ ทำเนา
ว่าแต่พอเป็นเลา กลั่นเกลี้ยง
ความยังลึบๆเงา จำมีค มีวนา
ยังขยายไปแจ้ง กระทำงข้อแคลงคำ ฯ

บทร้องโงงพาง

๒๕ โงงพางเอ๋ย ปลาเข้าลอค ปลาตาชอก
เข้าลอคโงงพาง ฯ

เรื่องโงงพาง

๕ โงงพางเอ๋ยแข่งไว้ จงปลอต ไปเฮย
แม้ว่าปลาเข้าลอค อย่าชิง
แต่มีจกตาชอก มีมีค มานา
เข้าลอคโงงพางต้อง คิคเข้าข่ายญวน ฯ
๖ พวกญวนชวนกันมา คิคตักปลาไปค้าขาย
โงงโงงโงงพางราย เขาควายเข้าลำเนาธาร
๑ ฝูงเด็กเล็กเล็กเล่น ครั้นมาเห็นโงงพางพาน
ทักปลาน่าสงสาร สึงหารแข่งแกล้งกวนญวน

- ๑ ปากไย้งโพงพางเอ๋ย อย่าคิดเลยปลาทั้งมวล
จรรอตลอดตาอวน อ่อนเนื่อนวลชวนช้อนหนึ่
- ๑ สังกะวาศสลาทหลด ตะโกกกรสเจ้าที
ทิกอวนญวนจักจี้ ชีวิตเจ้าเข้ากองไฟ
- ๑ จงหนีเอาตัวรอด อย่าเข้าลอคโพงพางไป
คางเบื่อนเบื่อนหนีไถย ไหลลั่นลอครอดโพงพาง
- ๑ สวายกรายกรวิกราว ค้องดาบลาวขาวสำออง
เค้าเชื้อเสื่อโยกหาง กางห้วยหมายตามอง
- ๑ นวลจันทร์มันเจ้ามาก ญวนมันอยากต้มยำลอง
เพียนปากฝากพวกพ้อง จ้องจับเอาเจ้าไปแกง
- ๑ อ้ายแก้วเองอย่ากำ ลอคออกมาพั่งงาแซง
กุงก้างก้างกำมแฝง แซงอย่าคิดคิดอางขนาง
- ๑ อ้ายขำตาเองขอก จงเข้าลอคในโพงพาง
สาใจอ้ายญวนขวาง ทางไปมานาวาจร
- ๑ เด็กแกล้งแซงเช่นนี้ ในคัมภีร์โบราณสอน
เวสสุกรรมทำเป็นกลอน สอนทารกยกมา เขย ๗

บทร้อง

๕๖ แม่หว้ายแม่^๕ แม่ปวท^๕ทอ^๕ซ^๕ ชะกระโจน
ลงน้ำ ๑

๕๗ ตะเข้^๕ตะโขง มะโรงไม้^๕ลัก ตะเข้^๕พน^๕หัก
กัดเขาไม่^๕เข้า ๑

๕ ลูกเล็กเต็กโต^๕ค^๕น้ำ พนม^๕ที่ เทพ^๕ย^๕เอย
ว่าแม่^๕ให้^๕แม่^๕ ทราก^๕ช้า
แม่^๕ปว^๕ค^๕จ^๕จ^๕ว^๕ คอย^๕ข^๕ย^๕ย^๕ คัว^๕แม่^๕
ชะกระโจน^๕ลง^๕น้ำ เท่าน^๕หม^๕ค^๕เพล^๕ง ๑

๖ ตะโขง^๕ตะเข้^๕กล^๕บ^๕ ไท^๕อ^๕ก^๕ ย^๕ร^๕แ^๕ย^๕
รับ^๕มะ^๕โรง^๕ไม้^๕ลัก สอ^๕ค^๕เค^๕้า
จร^๕เข้^๕แก่^๕พ^๕น^๕หัก เหว^๕ห^๕่อน เกร^๕ง^๕นา
มัน^๕กัด^๕เขา^๕ไม่^๕เข้า สด^๕ข^๕้อ^๕ค^๕ำ^๕ซ^๕น ๑

๗๐ แ่ง^๕ญวน^๕แล้ว^๕ช^๕วน^๕เพ^๕อ^๕น มาก^๕ลา^๕ค^๕เก^๕ล^๕อ^๕น^๕เค^๕อ^๕น^๕ก^๕น^๕อ^๕ง
ขา^๕น^๕้ำ^๕ล^๕ำ^๕บ^๕ท^๕ห^๕น^๕ง ซึ่ง^๕จะ^๕ร^๕อ^๕ง^๕ค^๕อ^๕ง^๕โค^๕ค^๕โค^๕น

๖ ถึง^๕ท่า^๕กา^๕ยา^๕ซ^๕อ พนม^๕ม^๕ือ^๕ค^๕อ^๕ม^๕ัน^๕โล^๕น
ซ^๕ัก^๕ซ^๕อ^๕ม^๕พ^๕ร^๕อ^๕ม^๕เ^๕โจ^๕น โอน^๕ต^๕วัน^๕อ^๕ม^๕ย^๕อ^๕ม^๕ก^๕น^๕ค^๕

- ๑ หัวหน้าว่าแม่ไหว พร้อมกันไยว่าแม่วี
แม่ปวดท้องเต็มที รักระโจนโผนลงชล
- ๑ ไครมครามตามกันโคก ทะลิ่งไล่ตอยุ่สับสน
คำเล่นเขื่อนอลวล ชลกระชอกหยอกเย้าพลัน
- ๑ บ้างร้องว่าตะเซ่ ตะโขงเหวชนพร้อมพลัน
ทำนองคล้องคำขัน หลอกเพื่อนกันหันกลับพักตร์
- ๑ ตะเซ่แลตะโขง แดงมะโรงโยงไม้สัก
ตะเซ่พนมนันท์หัก จักกักรเราไม่เข้าเลย
- ๑ เท็กร้องทำนองนี้ แต่เดิมมีมาตามเคย
ทำถ้าวางหน้าเฉย เล็กเล็กชนชั้นใจจริง ๑

บทร้อง

๒๘ เด็กเอ๋ยพาย นายเอ๋ยโยก นายหวัระโหลก
โยกเฮาโยกเฮา ๑

เรื่องเด็กเอ๋ยพาย

๒๙ เด็กเอ๋ยพายอย่าช้า ลมโตก
จำบายนายเอ๋ยโยก ช่วยโย้
นายศิระระโหลก ชอบหลอก เขาๆ
โยกโยกเฮาเฝ้าไล่ เหนื่อยแล้หมคกล้า ๑

๑๑ งามข้าเจ้าทำ
ออกเอยเจ้ากำพัว

๑๒ บิดาเจ้ายังอยู่
ทัวเจ้าเล่าก็ควร

๑๓ ยากจนอนาถา
บุญแรงแบ่งไถ่เกลี้ย

๑๔ บุตรบวชอยู่ไม่ช้า
จ้าวร้อนเป็นไฟ

๑๕ หวังไว้ไม่สมนึก
หญิงหลอกปอกเอาอาน

บุตรชายมีครบบรรพชา
มารดาหม้ายชายนั่นกวน

ไหนดเจ้าชู้จะมายวน
ถวนครบบวชชวตม์เมียบ

ไปวัดวาขบขบตรเสีย
เมียบกรวดน่าน้ำสงไป

เห็นสีกาหน่านวลใย
ไฟล่สีกัลหน้ออาจารย์

เสียทีสีกาน่าสงสาร
ผ้าผ่นล่นจุนจุนเอย ฯ

บทร้องเท่งเต่ง

๓๐ เท่งเต่งเอย เท่งเต่งเรือดอย มคตะนอย
ค้อยเรือดอยเท่งเต่ง ฯ

เรื่องเท่งเต่ง

๑ เท่งเต่งเอยพี่น้อง มาค้อย
เท่งกยเต่งเรือดอย ทอดเท่ง
เป็นโตมคตะนอย มาต่าย เรือดอย
จึงค้อยเรือดอยเท่งเต่ง แต่งไว้ต่อหลาน ฯ

- ๑๑ ทำขวัญจึงใจแล้ว ใจผ่องแผ้วแก้วฟ้า
เราเล่นเป็นนาวา ว่าตามเพลงเท้งเต้งเอ๋ย
- ๑๒ เท้งเต้งเร่งมากอย เวือเจ้าลอยปล่อยตามเลย
คลื่นซัดขยไปเกย เลยทอดสู่หม่มคน
- ๑๓ มกตะนอยลอยมาเอง ค่อยเท้งเต้งแข่งขยหิน
เจกเงินบนหนมน คนทั้งตัวหวั่นโน
- ๑๔ เวือเท้งเพลงมาอ้าง เมืองจีนจ้างนางรูปโอ
ลอยทอดจอกคอยใจ ไต่หลงไล่ไต่ทองแดง
- ๑๕ คำนี้มีมานาน บอกลูกหลานท่านอย่าแคลง
ทำนองร้องอย่าแปลง แต่งบทไว้ให้เป็นกลอน
- ๑๖ ไบราณท่านขอยก เพลงทารกตกแต่งสอน
คุณโทษประโยชน์สอน ผ่านสนุกสุขใจ เอ๋ย ฯ
- บทร้องจำจ๊ะเชื่อเปราะ
- ๑๗ จำจ๊ะเชื่อเปราะ กระเทาะหน้าแวน พายเรือแค้นๆ
กระทั้งคันกุ่ม ไต่ฉวหนุ่มๆ ก็เนือคักใจ
ขอก้ายขอใหม่ เขี่ยผ้ายายชี่ เขาให้กาลิ

เขาคีโหมงครุ่ม ชุ่มหนักกลอง สายบัวใบทอง
 ฉายน้ำกำไไหน อายน้ำท่าวัค ไค้แข็งไไหนลัก
 ไค้กระรอกไไหนล่อง เยี่ยม ๆ มอง ๆ เจ้าขนมทองเฮย ฯ

เรื่องจำจ๊ะเชื่อเปราะ

๕ จำจ๊ะเชื่อเปราะเจ้า ปลุกสลอน
 กระเทาะหน้าแวนหนอน แหนะไ้
 พายเรือแอ่นแอ่นคอน ไปส่ ชายนา
 กระทั่งคั่นกุ่มไค้ ชื่นชุ่มชิม ๑

๖ ไค้ผิวหนุ่มหนุ่มน้อย นวลโย
 ก็แต่เนื้อค้ำใจ แร่วนหน้า
 ขอก่ายกับขอไหม มามาก
 นางเก็บไปเย็บผ้า ผ่อนให้ยายชี ๑

๗ เขาให้กะลิลล่อลั๊ว เลียนนาง
 ก็แต่มงครุ่มควาง ครันครัน
 ชุ่มเอาหนักกลองพลาจ พอเพลิด เพลีนแซ
 หยอกแม่สายบัวชุน แซ่มช้อยใบทอง ๑

๑ เออแม่อาบนํ้าท่า ไหนถนัด ใจนา
 เราอาบนํ้าท่าวัด ทุกครั้ง
 ไต่แข็งที่ไหนผัด พักตร์แม่
 ไต่กระຈກไหนทั้ง ส่องแผ้วผัดผิว ฯ

๒ เยี่ยมเยี่ยมมอมมองเจ้า ขนมหอมคเค้า
 ๑ แค้นลงเอย แลนา

๑ อึ้งลำนางจำจ สอนไว้มีมะเขือเพาะ
 นํ้าเบอมะเขือเปราะ กระเทาะแวนมาแค้นหนอน

๑ อยู่โยมิไต่ผัด ก็เที่ยวชนลงเรือคอน
 พายแล่นแอ่นเอวงอน จะจรสู่หาชู้ชม

๑ ถึงฝั่งกะทังกุ่ม เห็นชายชมหนุ่มหนุ่มสม
 สายหานยันตาคม อารมณ์รักสยพักตร์กัน

๑ หนุ่มน้อยละห้อยจิตต์ ประจวบคิดเกษมสันต์
 ชายคู่รักกัน พลันร่วมจิตต์ก็ชดชชม

๑ เจ้าไปไต่ผัวหนุ่ม ก็ชื่นชুমในอารมณ์
 คเณศใจสม นิยมหมายพายเรือมา

- ๑ แสนงอนเฝ้าวอนผิว ใต้เสี้ยวตัวเป็นภรรยา
 ปรานีมีเมตตา ศรัทธาด้วยช่วยน้องที่
- ๑ ขอท้ายกับไผ่หอมมา จะเย็บผ้าให้ยายชี
 เต็กเห็นเล่นกาลิ มะม่ให้ไอ้ยายใจ
- ๑ เต็กเล่นอยู่เป็นกลุ่ม ตีมวงครุ่มมกลุ่มกันไป
 เต็กเอ๋ยเย้ยกโย ไล่ขยุ้มกุ่มหน้ากลอง
- ๑ เต็กถามเฝ้าถามซัก ว่ารู้จักสายบัวทอง
 อยน้ำในลำคลอง ฤาหนองบึงถึงท่าไหน
- ๑ นางหลอกบอกไม่ซัด อยท้าวติดต่อกันไป
 เต็กถามตามสงไสย ใครจักพาไปท้าววัด
- ๑ เจ้ามีอะไรแต่ง จะไต่แข่งที่ไหนผัด
 ไกลท่าสารพัตร ชัดไม่มีหวักระเจก
- ๑ ที่ไหนจะไต่สอง จะชัดข้อทั้งคนยก
 วัฒเป็นบารก ออกเอ๋ยนารธาแทน
- ๑ นางนั่งจึ่งคำเต็ก ตัวมันเล็กอย่าดแคลน
 เยี่ยมหน้ามามองแหงน ขนมหองของน้อง เออ ๆ

บทร้องจำใจดอกเข็ม

๓๒ จำใจดอกเข็ม มาเต็มคอกหมาก เป็นครกเป็นสาก
 แม่ยายตำข้าว เป็นน้ำเต้า แม่ยายเลี้ยงชด
 เป็นชะมด แม่ยายฝนทา เป็นจำปา
 แม่ยายเค็ดทัก เป็นไม้กัลลิก แม่ยายเลี้ยงมด
 เป็นอ้ายพรม เขาชกหัวไซ้ เป็นอ้ายไหม
 เขาขายหัวกิน เป็นอ้ายอิน เขากินหัวเลีย ฯ

เรื่องจำใจดอกเข็ม

๑ อนึ่งจำใจดอกไม้ เข้มหลาก ลำนานา
 มาจะเต็มคอกหมาก มอยเก๋า
 เป็นครกอีกเป็นสาก เวาชอบ ไซ้เฮย
 ส่งแม่ยายตำข้าว ไชลกให้เขยหง ฯ
 ๑ ฤาเป็นน้ำเต้าชอบ ชิมรส
 มอยแม่ยายเลี้ยงชด แซบแท้
 กัยเป็นเช่นชะมด มีกลิ่น หอมฤา
 ยายจะฝนทาแก้ ปวดเกล้าลมวิง ฯ

- ๑ เป็นจำปาตกช้อน กลิ่นขจิก
 วานแม่ยายเค็ดทัก ปล่อยเถ้า
 หากเป็นเช่นไม้กลัด คงเก็บ ไร่แฮ
 ยายจะเลี้ยงมผมเผ้า แก่พริ้งเพียงสาย
- ๑ เป็นอ้ายพรมทาสแท้ กรมธรรม์
 เขาชกศิระมัน มุ่งไช้
 เป็นอ้ายป่านไหมพัน ผูกเล่น เหลือญา
 เขาจะขายหัวให้ แม่ค้าเคยทอ
- ๒ เป็นอ้ายอินจกต๋อง กินศิระเลี้ยงร้อง
 เท่านั้นหมดเพลง แลนา
- ๑๑ กล่าวซ้ำว่าจำใจ เจ้าจวลีเก็บคอกเต็ม
 ปลุกไว้ ในสวนเต็ม เล็มคอกหมากฝากแม่ยาย
- ๑ ว่าเล่นเป็นครกสาก ยกไปฝากหลากหลากหลาย
 ลูกหลานวานกระท่าย ยายคำเข้าเหมาสะเบียง
- ๑ นางเห็นเป็นน้ำเต้า ให้ยายเถ้าแก่แกงเลี้ยง
 มีรสชดพอเพียง เลี้ยงลูกหลานบานฤทัย

- ๑ แม่เป็นเช่นเสมต ปรุงไธสธรสขุใจ
มาปนฝนฝากไว้ ให้ยายทาน่ากอดรัก
- ๑ เป็นกลีบจีบจำปา แม่ยายหามาเค็ดทัก
กลับเห็นเป็นไม้กัลก จัดมาเตรียมเลียมผมยาย
- ๑ อย่าเป็นเช่นอ้ายพรม ทำไธสมมไม่สมกาย
ชกหัวไม่กล้วนาย อายเขาใช้ให้ทำการ
- ๑ หากเห็นเป็นย่านใหม่ มีกำไรไค้เจือจาน
หัวใหม่ใช้สายพาน วานแม่ยายขายหัวกิน
- ๑ ลูกอินทะผาลำ ของแขกคำใจทมิฬ
ตาเห็นเป็นอ้ายอิน กินหัวเลียมเย็นนี้ เฮย ๑

บทร้องชักเส้า

- ๑๐ ชักเส้าเฮย มนะวโตงเตง ชุนนางมาเอง
ว่าละเล่นชักเส้า มีอไครสนั้น เขาเถาววัลย์ต่อเข้า
มีอไครยาว สาวไค้สาวเขา ๑
- ๑๑ ชีย่อช่อขวัญ ชักสายยนต์ เขากันชนกัน ๑

เรื่องชักเส้า

- ๕ ชักเส้าเอ๋ยเย่เย่ยอ อลเวง
ผลมะนาวโตงเตง ต่างเย้า
ขุนนางท่านมาเอง ออกหน้า นำแฮ
ว่าจะเล่นชักเส้า ๑ ๑ ขุดขอยกระตุกแขน
- ๑ แม่ มีอะไรตักกว่า เกรงกัน
กระซอกเขาเถาววัลย์ ต่อเข้า
มีอะไรที่ยาวพลัน เร่งชัก
สาวพ่อสาวเขาเจ้า ชักให้ หัวถลา ๑ ๑
๓ ชี้อ้อช้อช้อขวัญ จึ่งพลันชักสายบนตรัน
เขาแต่กันต่อกัน ติดโต้วตามคนอง แลนา
- ๑ ท่านไ้ไปเห็นเด็ก ลูกเล็กเล็กเล่นซุกซน
เข้าคู่คู่ชอยกล คนหนึ่งรับจับแขนชัก
๑ ขุดลากกระซอกเข้า ว่าชักเส้าเขย่าหนัก
ชนตันมะนาวหัก พักผลนอ้ยห้อยโตงเตง
๑ ขุนนางต่างวាយทุกซ ๑ เห็นสนุกลูกมาเอง
เก็กเอ๋ยเองอย่าเกรง ๑ ๑ ว่าจะเล่นเช่นชักกัน

- ๑ มือมันสั้นนักหนอ เองจงต่อก้วยเถาววัลย์
มือใครที่ยาวครัน พลันสาวไต่ให้สาวเขา
- ๑ ลูกเด็กมันเล็กกว่า ว่าตัวขานแรงเขา
แขนนั้นสั้นกว่าเขา เราจะเล่นเช่นชักยนต์
- ๑ ชื่อย่อซอซ้อขวัญ มาพะนั้นหันหลังชน
ชักชายเป็นสายยนต์ กันต่อกันชนติดกัน
- ๑ ชุนนางไม่อยากจะเล่น ไม่เคยเห็นคุณเป็นชั้น
ชุกชนชนพะนั้น มันช่างโกลนโกลนกันดี
- ๑ เคยเห็นเช่นเรือพาย พวกผู้ชายร้องอย่างนี้
เอะอะจิ้งหะมี ตีกระทุ่มกลุ้มไปเอ๋ย ๗

บทร้องกะเกย

- ๓๕ กะเกยลำนู ใครมาแลดู เขาขู่ออกก่อน
สาวสี่พี่น้อง ตะต๋องตังเม เลเพหัวหอม
- กระท่อมตึงเปรี๊ยะ ๗
- ๓๖ กะเกยเลยละ กุ้งกะมุกไม้ ๗

เรื่องกะเกย

- ๕ กะเกยบทหนึ่งต้น ลำภู
ใครจะมาแลก ขย่ำต้ง
หยดรดต่อตัว ออกก่อน
สาวห่มสัพพอง นั่งมยลเพลิน ๆ
- ๖ กะเกยเลยละคร กุ้งกะมุกไม้จี้
จิบให้อยู่โยง แลนา ๆ
- ๗ ตะต้งอีกทั้งต้งเม เตเพหัวหอมต่อเข้า
กะท่อมต้งเบรียะเจ้า จิ้งต้งอยู่โยง แลนา ๆ
- ๘ เต็กเอี่ยมมาพร้อมสรรพ ย่นเรียงรับนัยกะเกย
เขาเถิดเลิศจริงเหวย เคยเล่นฤาคือคนโยง
- ๙ เต็กเรียงเคียงเป็นตับ คนหนึ่งนัยจับตัวโกง
เต็กเล่นเป็นโขมง ไ้ยังปากร้องคลอังกันไป
- ๑๐ กะเกยนัยเลยละคร ลงกุ้งกะมุกไม้
ชฎากลุกคนไหน ให้อยู่โยงโกงหนีสน
- ๑๑ กะเกยอีกบทนะ ก็นัยกะไปตามกัน
ไม่ว่าเทียววัดหัน นัยเกินเลยเกยลำภู

- ๑ เล่นกันขันหมากหนา ใครใครมาจึงแลก
ต่างว่าน่าอดสู กอดอกก่อนผ่อนกันไป
- ๑ สาวสี่เขียนพิน้อง มานั่งมอมยัมละไม
ไต่ตะคนละใบ ค้องไปตั้งไล่ตั้งเม
- ๑ ขนของมากองหลาย มีมากมายออกเลเพ
หัวหอมกระท่อมเท ไล่ถาค้อมกระท่อมมา
- ๑ ถาคลันตึงถึงเปรี๊ยะ เพราะวังเตี้ยะถ้วนไคลคลา
หมุดแล้วแก้วฟ้า ว่านางน้องจะต้องตี
- ๑ ของเขาจะเอาไฉ่ ยัมมาไล่จะให้ตี
ของเข้าเราทั้งนี้ พัวงรายถวายสงฆ์
- ๑ คำแปลแก้ตามบท จะกำหนดขั้ตรงลง
เช่นเพ้อมะเมอหลง พอลงได้ไปที่ เขย

บทร้อง

บทถาม

บทตอบ

๓๗
๑ นักเฮียกะเทยก็ร้อย
อ้ายก็สิบ
หมากคิบก็ตัน

สองร้อย
สองสิบ
สองตัน

- ๑ ไวรปล้นคันชอนชอก เข้มสองบอกชอกไปหลาย
 หมายกอกทรวอกมทาย ว่าหลายหลากฤาหมายัน
- ๑ ว่าเล่นไม่เป็นผล ไวรไหนปล้นคันตามกัน
 อย่างนี้ที่ไม่ขึ้น หันกลับไปจับไก่อมา
- ๑ ที่รู้คุณแฉกหงอน นับเป็นกลอนย่นจนเรจจา
 คัวไหนไก่อคำรา มาชนกันพระนันท
- ๑ ไก่อต้งทั้งไก่อต่อ นี่ไก่อล่อไก่อชนตี
 ถัดไปไก่อกาลี ตกที่หงอนถอนชนแกง
- ๑ อย่าตีเลยพี่ชา ช่อเครื่องข้ากับพริกแกง
 สืบส่งลงหม้อแกง แกล้งนับร้ายหมายกินมัน
- ๑ เต็กเล่นกันเช่นนั้น เป็นกลอนตีที่คำขึ้น
 กล่าวตามความรำพรรณ ก็จับกันเท่านั้น เอย ฯ

บทร้องถึงลม

- ๑ ถึงลมเอย มาอมข้าวพอง เต็กนัยทั้งสอง
 มาทักคอกจิก เจ้าพระยานกพริก เจ้าพระยานกเขา
 ทวงเบี่ยทวงเข้า ให้เจ้าถึงลม ฯ

๑ กระต่ายตึกแรว ขยายแก้วตักกลอง ๗

เรื่องลิงลม

๕ ลิงลมเอ๋ยพุกกล้า กลับกระนอง
มาจักอ้อมข้าวพอง คู่ย์แก้ม
ไต่ก้นน้อยอีกทั้งสอง ไล่จับ ลิงแซ
มาทักคอกจิกแย้ม ช้อย้อยระยิบห
๗

๑ เจ้าพระยานกพริกช้อ เชิงเลา
เจ้าพระยานกเขา อยู่ไม่
ทวงเบียกับเข้าเรา ร่วมณ กัณนา
เรากับท่านต้องไช้ ณีให้ลิงลม
๗

๒ กระต่ายตึกแรว จึ่งท่านคุณยายแก้ว
จับไม้ตักกลอง แลนา ๗

๓ เกือนทรายสยายจิง เข้าผีสิงเล่นเถิดหนา
ลงหมอบขยอกรา ผีคลุมบีคิมิตทั้งตัว
๑ ขันขบคยมีอว้อง เป็นทำนองคล้องพันพัว
ผิงนงคลุมหัว กลัวผีเลียงเคียงประคอง

- ๑ พร้อมเพรียงเสียงขรม ว่าลึงลมอมเข้าพอง
 เต็กจ้อยน้อยทั้งสอง ค้องกำจัททักคอกจิก
- ๑ ทบมือขึ้นพร้อมว่า เจ้าพระยาชาตินกพริก
 ตัวมันสั้นกริกริก เอาอีกร้องคล้องไปพลัน
- ๑ ว่าพระยานายนกเขา ทวงเข้เขาเอามาขึ้น
 ทวงไค้มาไค้มัน พลันให้เขาเจ้าลึงลม
- ๑ ร้องถีน่ากลอก ฉลึงลอกครอกขรม
 ลูกไล่ไขว่คว่ำกลม ชมสนกกกลูกกลิ้งไป
- ๑ กลางคืนเคื่อนักหงาย เห็นกระต่ายอยู่ไวไว
 วังหนลั้วไป ไผ่ลัติกแรวักระแวกัง
- ๑ เด็กเห็นเป็นเคื่อนหงาย ไปบอกยายไล้ร้องอึ้ง
 ยายร่ำมาทันถึง คักลองตึงขึงขึงไป
- ๑ สัญญาหาชาวบ้าน ล้วนลูกหลานทะยานใจ
 ช่วยกันออกหวนไหว ไค้กระต่ายให้ยายแกลง
- ๑ เรือร่าวกล่าวเวียนวก คำทารกยกมาแจง
 โลกเต้นเล่นพลิกแพลง แสดงไว้ให้ยีน เฮย ฯ

โคลง

๕ ผู้ใดใครใคร่รู้	เรื่องแฉดง
ฟังบทจึงใจแจ้ง	ถึถ้วน
ก่อกำเนิกเคิมแสดง	ต่อเรื่อง เหตุแฮ
รวมขบทยระจวบม้วน	กล่าวแก้งสัย ฯ

ขยฉันท์แต่เท่านี้.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร
นายพันธ์ุ ลักษณะสุด ผู้พิมพ์โฆษณา
๕๒๓ ถนนราชบุรี พระนคร

พ.ศ. ๒๔๗๕